लैंगिक सम विकास सम्बन्धी नीति

२०६५

धनकुटा

जिल्लाको समग्र विकास बिभिन्न जातजाति का साथै महिला र पुरुष बीचको परम्परागत विभेदको अन्त्य नभई संभव हुदैन । समाजमा रहेको विभेदले सृजना गरेको मूल्य मान्यता र सामाजिक संरचनामा कुनै एउटा नीति र कार्यक्रमले मात्र तत्काल परिवर्तन संभव छैन । परिवर्तनका लागि गरिने हरेक कृयाकलापले थोरै भए पनि योगदान भने अवस्य नै पुऱ्याइरहेकै हुन्छन् । जिल्लाबासी बीच रहेको युगौं देखिको धार्मिक, सामाजिक र सांस्कृतिक सहिष्णुतालाई मजबुत गर्दै समानताका आधारमा राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक अवसरहरुको उपयोग गर्ने पद्धतिको विकास गरी जीवनस्तरमा सुधार गर्ने हेतुले जिविसले सबैलाई मान्य हुने र सबै सरोकारवालाहरुले अनुशरण गर्ने गरी एउटा जिल्लाको दस्तावेजको रुपमा लैंगिक समविकास सम्बन्धी नीति निर्माण गरी लागू गर्न आवश्यक भएको हुनाले स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली २०५६ को नियम २७६ ले दिएको आधिकार प्रयोग गरी यो नीति तयार गरी लागू गरिएको छ ।

१. उद्देश्य :

जिल्लाको दीगो विकासका लागि लैङ्गिक समानता कायम गराउन यस नीतिका निम्न उद्देश्यहरु रहेका छन् :

(क) महिला सशक्तिकरणको माध्यमबाट समतामूलक समाज निर्माण गर्ने प्रयत्नरत रहने ।

(ख) विकास क्रियाकलापहरुमा लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण गर्न पहल गर्ने

(ग) अधिकारमा आधारित भई लैङ्गिक विभेदयुक्त ब्यवहारमा कमी ल्याउने प्रयासरत रहने ।

२. रणनीति :

जिल्लाको राजनैतिक, आर्थिक र सामाजिक गतिबिधिमा महिलाको सहभागिता अत्यन्त न्यून रहेको छ । सामाजिक परिचालनका माध्यमबाट जनचेतनामा अभिबृद्धि गर्नुका साथै सकारात्मक विभेद नीति समेत अपनाएर स्थानीय निकायवाट सम्पादन गरीने क्रियाकलापमा महिला सहभागिता वृद्धि गर्न सकिन्छ । परम्परागत रुपमा महिलाले गर्दै आएको कामको आर्थिक मूल्याङ्कन नहुने अवस्था विद्यमान छ । सामाजिक मूल्य र मान्यतामा परिवर्तन ल्याउन महिलाहरुका लागि स्वरोजगार श्रृजनामा सहयोग पुऱ्याउन तालिम र शिक्षाका माध्यमबाट न्यूनतम वातावरण तयार गरी आर्थिक स्तरोन्नती सहभागी गराउन आवश्यक छ । साथै बिभिन्न जातजाति र सम्प्रदायका महिला पुरुषले एक अर्का प्रति भैरहेको असमान सोचाई र भावनाबाट मुक्त भै समाजमा हुने हरेक क्रियाकलापमा लैंगिक समभावले नियाल्ने वातावरणको सृजना हुनु अपरिहार्य छ । उपरोक्त परिवेशमा धनकुटा जिल्लाको लैङ्गिक समविकास सम्वन्धि रणनीतिहरु यस प्रकार रहेका छन् ।

ज्ञ। नीति निर्माण तहमा महिला सहभागितालाई सुनिश्चित गरीने राष्ट्रिय नीतिलाई व्यवहारमा लागु गराउन र स्थानीय तहमा महिला प्रतिनिधि तथा पिछडिएका महिलाहरुको लागि सचेतना अभियान संचालन गरीनेछ ।

द्द। स्थानीय निकाय, संघ संस्था र कार्यालयमा सबै जातजाति, वर्गका महिला र पुरुषको समान पहुंच र सहभागिता गराउन स्थानिय तहबाट अवलम्वन गर्न सकिने सकारात्मक बिभेद नीतिको कार्यान्वयन प्रकृया अवलम्वन गरी लागू गरीनेछ ।

घ। योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र प्रतिफल उपभोग गर्न पिछडिएको क्षेत्र, वर्ग एवं महिलाहरुलाई प्राथमिकता दिई समुदाय परिचालन मार्फत कार्यक्रम संचालन गरीनेछ ।

द्ध। परम्परागत मूल्य र मान्यताका आधारमा महिला/पुरुष बीच हुने भेदभावपूर्ण व्यवहारमा कमी ल्याउन समन्वयात्मक ढंगबाट श्रोत/साधनको परिचालन गरीनेछ ।

छ। अशक्त, अपाङ्ग, द्वन्द्व पीडित तथा असहाय वर्गको उत्थानको लागि सेवा सुविधामा प्राथमिकता दिइनेछ ।

ट। जिल्लामा बसोवास गर्ने सबै जातजाति, सम्प्रदाय र वर्गका महिला पुरुषको राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक अवस्था देखिने सूचनाहरुको संकलन गरी अद्यावधिक गर्ने र बिश्लेषण गरी प्रयोगमा ल्याउन पहल गरीने छ ।

ठ। जिल्लाका योजनाहरुको नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्दा लैंगिक समविकासको सूचकको आधारमा गरीने परिपाटीका थालनी गरीने छ ।

नीति /कार्यनीति

ज्ञ। विकास कार्यहरुबाट प्राप्त हुने लाभमा महिलाहरुको पहुँच र नियन्त्रण बढाइनेछ ।

द्द। समान कामको लागि समान ज्यालाको कानूनी व्यवस्थालाई व्यवहारमा लागू गरीनेछ ।

घ। जिल्ला, नगर र गाउं तहमा लैङ्गिक पैरवी तथा सचेतना र क्षमता अभिवृद्धिको लागि बिशेष कार्यक्रम संचालन गरीनेछ ।

द्ध। कार्यक्रमहरुसँग सम्बन्धित निर्देशिका लैंगिक संवेदनशिलताका आधारमा तयार गर्न थालनी गरीने छ ।

छ। स्थानीय स्तरमा हुने कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट उपलब्ध रोजगारीको अवसरमा महिला तथा पिछडिएका वर्गको सहभागिता ३३% पुर्‍याउन पहल गरीने छ ।

ट। दलित, गरीव, पिछडिएका वर्गहरुको क्षमता अभिबृद्धिका लागी कार्यक्रम सञ्चालन गरी विषयगत कार्यालय, संघ संस्थाहरुबाट उपलब्ध हुने सेवाहरुमा पहुंच बढाईनेछ ।

ठ। स्थानीय तहमा लैंगिक समानताका लागि भएका कार्यक्रमहरुको योगदानलाई मापन गर्ने संयन्त्रको विकास गरीनेछ । यसका लागि जिल्लास्तरमा Gender Focal Unit र सबै कार्यालय/संघ संस्थामा Gender focal person को व्यवस्थालाई संस्थागत गर्न पहल गरीने छ ।

ड। स्थानीय तहमा रहेका महिला जनप्रतिनिधि तथा समुहका पिछडिएका महिलाहरुको क्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रम संचालनमा जोड दिइने छ ।

ढ। गैससहरुले जिल्लामा संचालन गर्ने कार्यक्रमहरुको निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कनको आधारमा गैसस समन्वय समितिमा आवद्ध सबै संस्थाहरुको लैंगिक अवधारणामा आधारित संजालको निर्माण गरीनेछ ।

ज्ञण। दलित पिछडिएका जातजातिका महिलाहरुको नेतृत्व विकासका लागि कार्यक्रम संचालन गरीनेछ ।

ज्ञज्ञ। सामान्यतः संघ संस्था दर्ता गर्दा कार्य समितिमा महिलाको न्यूनतम ३३% संख्या हुनुपर्ने प्रावधानलाई कडाइका साथ पालना गरीनेछ ।

ज्ञद्द। स्थानीय तहका संघ संस्था/कार्यालयहरुमा कार्यरत कर्मचारीहरुको कार्यबिवरण लैंगिक समविकासको अवधारणामा आधारीत भई तयार गरी लागु गर्ने व्यवस्थाका लागि पहल गरीने छ ।

ज्ञघ। वैकल्पिक आय आर्जनका लागि महिला र अवसरबाट वञ्चित वर्गलाई प्रोत्साहन गरीनेछ

ज्ञद्ध। निश्चित वर्गको विकासका लागि संघ संस्था दर्ता गर्दा जुन वर्गको लागि काम गर्ने भनि उद्देश्य निर्धारण भएको छ सो वर्गको प्रतिनिधित्व कम्तिमा ५०% अनिवार्य हुने व्यवस्था कार्यान्वयन गरीने छ ।

ज्ञछ। आगामी दिनमा स्थानीय तहमा प्रत्येक निकाय एवं संघसंस्थाको सांगठनिक संरचना तयार गर्दा लैंगिक समताका आधारमा सबैको समान सहभागिता हुन सक्ने गरी संरचना निर्माण गर्न पहल गरीनेछ ।

ज्ञट। जिविसको विषयगत समितिको बैठक र एकिकृत समितिको बैठकमा महिला संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरुलाई सहभागी गराइनेछ ।

ज्ञठ। महिला र पुरुषलाई पार्न सक्ने प्रभाव र असर समेतको विश्लेषण गरी बार्षिक जिल्ला विकास योजना तर्जुमा गरीनेछ ।

ज्ञड। योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक सन्तुलन मापन गर्ने सूचकहरु राखिनेछ ।

ज्ञढ। स्थानिय स्तरमा हुने निर्णय प्रकृया र कार्यक्रम कार्यान्वयनका हरेक तहमा महिलाको समान सहभागिताका लागी महिला प्रतिनिधित्वको व्यवस्था गरीने छ।

द्दण। महिला सशक्तिकरणको लागि एकिकृत रुपमा सीपमूलक, आयमूलक, चेतनामूलक कार्यक्रम तर्जुमा गरी संचालन गर्न पहल गरीनेछ ।

द्दज्ञ। अती गरीव, दलित एवं पिछडिएका जातजातिहरुलाई समन्यायिक आधारमा सेवा सुविधा उपलव्ध गराउन प्रयत्न गरीने छ ।

द्दद्द। वस्तीस्तरसम्म महिला र पुरुषको सामुदायिक संगठनहरुको निर्माण एवं परिचालन गर्न प्रोत्साहन गरीनेछ ।

द्दघ। शिक्षा/स्वास्थ्य/कृषि लगायतका अत्यावश्यक सेवा उपलब्ध गराउने संस्थाहरुबाट सेवा प्रवाह गर्दा प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने महिला/पुरुष लाई समान आधारमा उपलव्ध गराउने व्यवस्था गरीनेछ ।

द्दद्ध। लैङ्गिक सन्तुलन कायम गर्न लक्षित समुदायमा सञ्चालन गरीने क्रियाकलापका निमित्त वार्षिक जिल्ला विकास योजनामा बजेटको व्यवस्था गरीनेछ ।

द्दछ। स्थानीय श्रोत परिचालन गरी रोजगारीको अवसर सृजना हुँदा स्थानीय महिला, अवसरबाट वञ्चित वर्ग र समुदायको सहभागिता हुने गरी प्राथमिकता निर्धारण गरीनेछ ।

द्दट। लैंगिक समविकासका आधारमा श्रोत साधन वितरण गर्ने परिपाटीको थालनी गरिने छ ।

द्दठ। शैक्षिक लगायतका विषयगत विकासका क्षेत्रमा कार्यरत निकाय/संघसंस्थाबाट लक्षित वर्गका लागि प्रदान गरीने छत्रबृत्ति र तालिम जस्ता कार्यक्रमहरुमा बृद्धि गरीनेछ ।

द्दड। महिला र वालवालिका विरुद्ध हुने हिंसालाई निरुत्साहित हुने कार्यक्रम संचालन गर्ने र हिंसा तथा द्वन्द पिडितहरुलाई पुनर्स्थापन कार्यक्रम संचालन गरीने छ ।

द्दढ। ग्रामीण क्षेत्रका महिला तथा वालवालिकाको स्वास्थ्य स्थितीमा सुधार ल्याउन स्थानीय श्रोत साधनको परिचालन गरीनेछ ।

घण लैंगिक मूलप्रवाहिकरणका लागि वजेट व्यवस्था गरी कर्मचारी, पदाधिकारीहरुलाई लैंगिक अभिमुखिकरण तालिम दिइनेछ

घज्ञ। महिला तथा अन्य लक्षित वर्गसँग सम्बन्धित सूचना संकलन गर्दा सरोकारवालालाई परिचालन गरीनेछ ।

घद्द। अशक्त, अपाङ्ग, महिला र पुरुषको सेवा र सुविधामा बृद्धिका लागी कार्यक्रम संचालन गरीनेछ ।

घघ। आकस्मिक प्रजनन स्वास्थ्योपचारको लागि गाउँ विकास तहमा आकस्मिक कोषको व्यवस्था गरीनेछ ।

घद्ध। खण्डिकृत रुपमा (अपाङ्ग, असहाय, बृद्ध, द्वन्द्व पिडित आदि) आधारभूत तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक गरीनेछ ।

घछ। कुनै पनि योजना तर्जुमा गर्नु भन्दा पहिले स्थानीयस्तरको सबै वर्ग, अपाङ्ग, जातजाती महिला र पुरुषका समस्या, आवश्यकताहरु के के छन् र उनीहरुको श्रोत र साधनमा पहुँचको अवस्था कस्तो छ भन्ने स्थिति विश्लेषण गरीने छ ।

घट। स्थानीयस्तरमा रहेका आधारभूत सेवा (स्वास्थ्य, कृषि, खानेपानी, ऊर्जा) सम्बन्धी समस्याहरु र सेवा उपलब्धताको स्थिति सम्बन्धी सूचनाहरु लैंगिक समविकासका आधारमा संकलन र अद्यावधिक गरीनेछ ।

घठ। जिल्लामा भएका दक्ष जनशक्तिको विषयगत, क्षेत्रगत र लैंगिक स्तरका आधारमा तथ्याङ्क अद्यावधिक गरीनेछ ।

घड। व्यवस्थापकिय सूचना प्रणाली र भौगोलिक सूचना प्रणालीमा लैंगिक हिसावले सूचना/तथ्याङ्क अद्यावधिक गरीनेछ ।

घढ। जिल्लामा संचालित सूचना केन्द्रमा एकिकृत र खण्डिकृत आधारभूत सूचना व्यवस्थित रुपमा अभिलेखीकृत गरी प्रयोग गर्ने परिपाटीको विकासमा जोड दिइने छ । ।

द्धण जिल्लामा कार्यरत गै.स.स.हरुको अभिलेख र तिनीहरुबाट भएका लैंगिक समविकासका कार्यक्रमहरुको विवरण अद्यावधिक गरीनेछ ।

द्धज्ञ। महिलाहरुको घरेलु कामको आर्थिक मापन गर्ने परिपाटीको विकास गर्न पहल गरीनेछ ।

द्धद्द। जिल्लाका योजनाहरुमा नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कन क्रियाकलापमा लैङ्गिक क्षेत्रमा भएका प्रगतीहरुको मापन एक अनिवार्य क्रियाकलापका रुपमा समावेश गर्ने परिपाटी विकसित गरीनेछ र सो को लागि सूचक निर्माण गरी लागू गरीनेछ ।

द्धघ। अनुगमन तथा मुल्याङ्कन टोलीहरुमा महिला र पुरुष दुवै समावेश गरीनेछ ।

द्धद्ध। अनुगमन तथा समीक्षा गर्ने पद्धतिमा महिलाहरुको अनिवार्य सहभागिता गराउने कार्यमा राजनितिक प्रतिवद्धता जाहेर गर्न स्थानीय राजनीतिक दलहरुलाई सहभागी गराइनेछ ।

द्धछ। अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्दा लैंगिक बिश्लेषण गर्ने साधन (Tools) को प्रयोग गरीनेछ ।

द्धट। योजना फरफारकको लागि पेश गरीने योजना सम्पन्न मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा महिलाहरुको आवश्यकता पुरा गरे नगरेको महिलाको जीवन स्तरमा सुधार भए नभएको लैंगिक बिवरण सहित प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने व्यवस्थाका लागि पहल गरीनेछ ।

द्धठ। जिल्लामा कार्यरत संघ संस्था/निकाय/कार्यक्रमको लैंगिक परीक्षण (Gender Audit) गरीने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

द्धड। स्थानीय संघ संस्था तथा कार्यालयको कार्यक्रमहरुमा Gender Budget Audit गरीने कार्यको थालनी गरीनेछ ।

द्धढ। लैंगिक समविकासको क्षेत्रमा उत्कृष्ट कार्य गर्ने व्यक्ति/संघ संस्थाहरुलाई प्रोत्साहन गर्दै लगिनेछ ।